

Nr 231.

Av herr **Werner m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
ändring i § 10 i instruktionen för landshövdingarna.

I en motion angående ändringar i ordningsstadgan för rikets städer, så vitt densamma hänför sig till församlingsrätten, ha vi framhållit, hur illa denna rätt för närvarande är värnad i Sverige, och hur allmänt insedd — utom naturligtvis i första kammaren — nödvändigheten är att denna rätt effektivt skyddas och utsträcket. I nämnda motion ha vi framlagt förslag, som enligt vår mening skulle någorlunda skydda församlingsrätten i städerna. Men även landsbygdens förhållanden kräva den största uppmärksamhet.

De intrång på församlingsfriheten som där skett grunda sig på landshövdingeinstruktionens § 10, vilken lyder:

»Konungens befallningshavande utövar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hava omsorgsfull vårdnad därå, att allmän ordning och säkerhet upprätthållas, samt, i händelse häremot brytes, vidtaga erforderliga åtgärder, ävensom i övrigt tillse, att begångna brott bliva i laga ordning beivrade; ägande Konungens befallningshavande att, för handhavande härav, uti sådana fall, där ansvar icke är i lag bestämt, stadga erforderliga viten.»

Denna paragraf har gjorts till utgångspunkt för en supponerad fridlysningsrätt, varav herrar landshövdingar under större arbetskonflikter i mycket stor utsträckning använt sig. Man har icke blott fridlyst väldiga sträckor enskild mark. Man har därutöver förbjudit möten å allmän landsväg, ofta den enda plats i orten, där arbetarne kunnat församlas, och detta även om trafiken ej alls därigenom hämmats. Denna fridlysning har dessutom försiggått på ett ytterst nyckfullt och godtyckligt sätt, vilket närmare belyses i en av hr Lindhagen framburen socialdemokratisk partimotion vid 1910 års riksdag (andra kammaren nr 200)

och i en andrakammarmotion nr 290 vid 1911 års riksdag av hrr E. Kristensson, E. Söderberg, C. Svensson och A. C. Lindblad.

Av de många i dessa motioner anförda exemplen vilja vi blott erinra om ett par:

I Orsa blevo den 4 juni 1909 några strejkande arbetare stämnda för beträdande av fridlyst mark, när de å en allmänt nyttjad väg gingo hem till sin bostad. En person blev stämd, fastän han stod å sin faders mark. En föreståndare för en kooperativ affär förbjöds att använda den enda väg, varpå han kunde få fram sina varor, om han gäve arbetarnes ombud tillträde till sin affär. Fridlysningen gällde Dalälvens stränder, och begreppet stränder synes av myndigheterna ha tolkats så, att de ägde stämma en person för överträdelse, när han befann sig 1 å 2 km från älven.

Överträdelse av fridlysning ansågs i vissa län ej kunna försonas med mindre böter än 250 å 300 kr. (enligt motionen av 1911 i vissa fall ända till 500 kr.), men när myndigheter förvunnos ha förfarit olagligt gentemot folkets församlingsrätt, då dömdes de till straff, som dessa: en polismästare till 25 kr:s böter; en kronofogde, som uttryckligen förklarades ha felat, till ingenting; en överste, som också av domstolen förklarades ha felat, likaledes till ingenting.

Fridlysningar förklarades i vissa län gälla alla landsvägsmöten, i andra alla möten utom religiösa, i ett slutligen, som det synes, blott socialistiska möten. Alltså uppenbar mannamån. Fridlysningens laglighet ifrågasattes starkt även av ett liberalt organ som Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Det lär ock för lekmanaförståndet — och sannolikt även för den juridiska vetenskapen — vara fullständigt ofattligt, hur den anförda paragrafen i landshövdingeinstruktionen kan anses innebära rätt till så vidsträckta fridlysningspåbud. Under inga omständigheter kan en paragraf i en kungl. förordning tillerkännas rätt att upphäva strafflagens kap. 10 § 15, som uttryckligen förutsätter rätt för menigheten att sammankomma till överläggning om allmänt eller enskilt ärende och detta utan anmälningsskyldighet och utan rätt för myndigheten att upplösa mötet, innan något lagstridigt eller ordningen störande förekommit.

Sedan nämnda motioner väcktes, har dessutom tillkommit det bekanta mötesförbudet av militära skäl för hrr Lindhagen och E. W. Källman i Södertörn augusti 1914. Till de bekymrade kapitalister, som krävt obegränsad fridlysning för att få fred för tidens krav och idéer, ha nu även bekymrade militärer sällat sig.

På grund av anförda fakta och på grund av de allmänna synpunkter vi utvecklat i vår motion om ordningsstadgan för rikets städer

anse vi alltså nödvändigt, att möjligheten till dylika ingrepp i församlingsfriheten frántages därtill hugade myndigheter. Detta kan dess bättre ske helt enkelt genom att regeringen upphäver den administrativa makens självtagna rätt till ingrepp. Första kammarens bifall är alltså ej heller i detta fall nödigt. Vad som bör göras är att till landshövdingeinstruktionens § 10 fogas ett tillägg, som hävdar allmänhetens i strafflagen kap. 10 § 15 erkända rätt att sammankomma till överläggning under lagliga former. Givetvis komme detta tillägg även att reglera landshövdingarnes utövande av den högsta bestämmanderätt, som de enligt ordningsstadgan för rikets städer §§ 20—21 äga utöva i fråga om särskilda ordningsstadganden, som i städerna anses böra utfärdas.

Vi föreslå alltså, att andra kammaren för sin del måtte besluta:

att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t, det Kungl. Maj:t ville i så måtto ändra instruktionen för landshövdingarne, att dess § 10 måtte få följande lydelse:

Konungens befallningshavande utövar högsta polismyndigheten uti länet och bör därför hava omsorgsfull vårdnad därå, att allmän ordning och säkerhet upprätthållas samt, i händelse häremot brytes, vidtaga erforderliga åtgärder, ävensom i övrigt tillse, att begångna brott bliva i låga ordning beivrade; ägande Konungens befallningshavande att, för handhavande härav, uti sådana fall, där ansvar icke är i lag bestämt, stadga erforderliga viten; dock att menighets rätt att sammankomma till överläggning om allmänt eller menigheten särskilt rörande ärende ävensom att med sammankomsten fortfara, så länge därvid ej företages något, som mot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer, ej därigenom lider intrång.

Stockholm den 26 januari 1918.

Alfr. Werner.

Fabian Månsson.

Ernst Hage.

C. O. Johansson i Sollefteå. Ivar Wennerström.

K. J. Karlsson.

Sten Berglund.

O. W. Lövgren.